

Lorestan University

Analysis of the Role of Unconscious Conflicts in the Behavior of the Main Character in Contemporary Short Stories Based on Freud's Theory

Maryam Shafiee Taban

Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Payam Noor University, Tehran, Iran.

Email: shafieetaban_m@pnu.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received 03 September 2025

Received in revised form 28 November 2025

Accepted 08 December 2025

Available online 22 December 2025

Keywords:

Unconscious Conflict,
Freud's Theory,
Main Character,
Contemporary Short Story,
Psychoanalysis,
Id,
Ego,
Superego

ABSTRACT

Objective: The present study aims to explore and analyze the role of unconscious conflicts in shaping the behaviors and actions of the main character in contemporary Iranian short stories, based on Sigmund Freud's psychoanalytic theory.

In this regard, the study seeks to demonstrate how the hidden layers of the mind can influence the semantic and narrative orientation of the text.

Method: This research employs a descriptive-analytical approach and relies on library-based methods to examine the unconscious mechanisms of the mind particularly the interplay among the id, ego, and superego in the decision-making processes and existential crises of fictional characters.

In addition, theoretical sources and selected literary samples have been closely analyzed to extract shared psychological patterns.

Results: The findings indicate that repressed conflicts and unfulfilled desires, concealed within the deeper layers of the unconscious, give rise to contradictory behaviors, sudden impulses, and at times self-destructive tendencies in the main character.

These results suggest that many seemingly irrational reactions in the text originate from fundamental psychological struggles.

Conclusion: The study concludes that contemporary short-story writers, whether consciously or through artistic intuition, employ literary symbols and imagery to depict internal conflicts and the psychological anxieties resulting from such unconscious tensions, thereby enriching the psychological depth and complexity of their works.

Ultimately, the research highlights that a Freudian analytical approach can serve as an effective tool for deciphering the hidden layers of meaning and motivation within literary texts.

Cite this article: Shafiee Taban, M. (2026). Analysis of the Role of Unconscious Conflicts in the Behavior of the Main Character in Contemporary Short Stories Based on Freud's Theory. *New Research in Islamic Humanities Studies*, 4 (8), 1-13. <https://doi.org/10.22034/api.2026.2086957.1689>

© Author retain the copyright and full publishing rights.

Publisher: Lorestan University.

DOI: <https://doi.org/10.22034/api.2026.2086957.1689>

Introduction

This introduction emphasizes that narrative literature has long been regarded as a reflection of the human mind and psyche. It explains that the emergence of Freud's psychoanalytic theory shifted the attention of literary critics from the surface level of narrative to the deeper psychological layers of characters. According to Freud's theory, human behavior is largely shaped by the conflict among the id, ego, and superego; an issue that becomes particularly significant in contemporary short stories, where writers tend to focus more on the inner crises and psychological tensions of characters. Accordingly, the central question of this study is how unconscious conflicts influence the decision-making processes and the fate of the main character. A review of previous studies indicates that numerous scholars have applied Freud's theory and other psychoanalytic approaches to the analysis of literary characters, and their findings demonstrate the effectiveness of these approaches in revealing the hidden psychological dimensions of fictional figures. The necessity of the present study can be explained from two perspectives. From a theoretical standpoint, concepts such as the unconscious and defense mechanisms continue to serve as important tools for literary analysis. From an applied perspective, understanding unconscious conflicts in literary works can contribute to a deeper comprehension of the psychological and social issues within the society in which these works are produced.

The main objectives of this research are to identify the manifestations of unconscious conflict in the speech and behavior of the main character, to analyze how the character confronts the tension between instinctual desires and moral obligations, and to examine the impact of these conflicts on the character's fate. The primary research question concerns how unconscious conflicts, based on Freud's theory, influence the behavior and decisions of the main character. The study hypothesizes that the conflict between the id and the superego leads to contradictory behaviors in the character, and that the character employs defense mechanisms in order to reduce the anxiety generated by this internal tension.

Method

This research employs a descriptive-analytical approach and relies on library-based methods to examine the unconscious mechanisms of the mind particularly the interplay among the id, ego, and superego in the decision-making processes and existential crises of fictional characters.

In addition, theoretical sources and selected literary samples have been closely analyzed to extract shared psychological patterns.

Results

The findings indicate that repressed conflicts and unfulfilled desires, concealed within the deeper layers of the unconscious, give rise to contradictory behaviors, sudden impulses, and at times self-destructive tendencies in the main character.

These results suggest that many seemingly irrational reactions in the text originate from fundamental psychological struggles.

Conclusion

The answer to the main research question concerning the influence of unconscious conflicts on the behavior of the central character indicates that such conflicts play a pivotal and determining role in shaping Mokhmal's behavior and destiny. The research hypothesis stating that "the conflict between the id and the superego results in contradictory and impulsive behaviors in the main character" is confirmed.

In summary, the findings demonstrate that:

1. Mokhmal possesses an unstable personality whose actions are driven more by unconscious impulses than by rational decision-making.

2. The tension between instinctual desires for possession and existence, on the one hand, and moral constraints and fear of authority, on the other, results in the formation of a weakened ego incapable of making autonomous decisions.

3. Although defense mechanisms temporarily reduce anxiety, they ultimately lead to isolation, dependency, and the loss of personal identity.

Therefore, the story "The Monkey Whose Master Was Dead" presents a vivid portrayal of the ego's failure to manage psychological crises an outcome that manifests in the character's passivity and enduring suffering.

Author Contributions

The author contributed equally to the conceptualization of the article and writing of the original and subsequent drafts.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

Thanks and appreciation have not been expressed.

Ethical Considerations

The author strictly adhered to the highest standards of research integrity. The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and any other form of scientific misconduct.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The author declare no conflict of interest.

تحلیل نقش تعارض‌های ناهشیار در رفتارهای شخصیت اصلی در داستان کوتاه معاصر بر اساس نظریه‌ی فروید

مریم شفیعی تابان

استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: shafieetaban_m@pnu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی،	هدف: پژوهش حاضر با هدف واکاوی و تحلیل نقش تعارض‌های ناهشیار در شکل‌دهی به رفتارها و کنش‌های شخصیت اصلی در داستان کوتاه معاصر ایرانی، بر اساس نظریه روانکاوی زیگموند فروید انجام شده است. در این راستا تلاش شده است نشان داده شود که چگونه لایه‌های پنهان ذهن می‌توانند جهت‌گیری‌های معنایی و روایی متن را تحت تأثیر قرار دهند.
تاریخچه مقاله: تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۱۲ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۹/۰۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۷ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۰۱	روش پژوهش: این پژوهش با رویکرد توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از روش کتابخانه‌ای انجام شده و در آن تلاش شده است سازوکارهای ناهشیار ذهن، به‌ویژه تقابل میان «نهاد»، «خود» و «فراخود»، در تصمیم‌گیری‌ها و بحران‌های وجودی شخصیت‌های داستانی بررسی شود. همچنین منابع نظری و نمونه‌های داستانی منتخب با دقت تحلیل شده‌اند تا الگوهای مشترک روان‌شناختی استخراج شود.
کلیدواژه‌ها: تعارض ناهشیار، نظریه فروید، شخصیت اصلی، داستان کوتاه معاصر، روانکاوی، نهاد، خود، فراخود	یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که تعارض‌های سرکوب‌شده و میل‌های برآورده‌نشده که در لایه‌های عمیق ناخودآگاه پنهان مانده‌اند، به بروز رفتارهای متناقض، تکانش‌های ناگهانی و گاه خودتخریبی در شخصیت اصلی منجر می‌شوند. این یافته‌ها حاکی از آن است که بسیاری از واکنش‌های ظاهراً غیرمنطقی در متن، ریشه در کشمکش‌های بنیادین روانی دارند.
	نتیجه‌گیری: نتایج بیانگر آن است که نویسندگان داستان کوتاه معاصر، با آگاهی یا شهود هنری و از طریق نمادها و تصاویر ادبی، درگیری‌های درونی و اضطراب‌های روانی ناشی از این تعارضات را بازنمایی می‌کنند و این امر به غنا و پیچیدگی روان‌شناختی آثار آنان می‌افزاید. در پایان تأکید می‌شود که رویکرد فرویدی می‌تواند ابزاری کارآمد برای رمزگشایی لایه‌های پنهان معنا و انگیزش در متون ادبی باشد.

استناد: شفیعی تابان، مریم. (۱۴۰۴). تحلیل نقش تعارض‌های ناهشیار در رفتارهای شخصیت اصلی در داستان کوتاه معاصر بر اساس نظریه‌ی فروید. *پژوهش‌های نوین در مطالعات علوم انسانی اسلامی*، (۸)، ۴، ۱۳-۱.

<https://doi.org/10.22034/api.2026.2086957.1689>

DOI: <https://doi.org/10.22034/api.2026.2086957.1689>

نویسنده ©

ناشر: دانشگاه لرستان.

مقدمه

ادبیات داستانی همواره بازتابی از ذهن و روان بشری بوده است، اما با ظهور نظریه‌های روانکاوی، نگاه منتقدان به متن ادبی از ظواهر روایی به عمق روان‌شناختی شخصیت‌ها تغییر جهت داد. زیگموند فروید با طرح نظریه ساختار شخصیت، نشان داد که رفتار انسان تا حد زیادی توسط نیروها و تعارض‌های ناهشیار هدایت می‌شود؛ جایی که تقابل میان «نهاد» به عنوان کانون امیال غریزی و «فراخود» به عنوان نماینده هنجارهای اخلاقی، «خود» را تحت فشار قرار می‌دهد (شفیع‌آبادی و ناصری، ۱۳۸۵). در ادبیات، به‌ویژه در داستان کوتاه معاصر که بر اصول ایجاز و تراکم استوار است، نویسندگان کمتر به توصیفات فیزیکی می‌پردازند و بیشتر بر بحران‌های درونی و تکانش‌های ناخودآگاه شخصیت‌ها تمرکز دارند. مسئله اصلی این پژوهش آن است که تعارض‌های ناهشیار چگونه بر تصمیم‌گیری‌ها و سرنوشت شخصیت اصلی تأثیر می‌گذارند و چگونه این تعارضات در بافت متن ادبی بازتاب می‌شوند. بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که کاربرد نظریه فروید و سایر رویکردهای روانکاوی در نقد ادبی، جایگاه ویژه‌ای در مطالعات داخلی دارد. در همین راستا، «آذری دودران» (۱۴۰۴) در پژوهشی به تحلیل روانکاوانه شخصیت‌های محمود دولت‌آبادی پرداخت و نشان داد که شخصیت‌های او در تعامل پیچیده‌ای میان امیال فردی و فشارهای اجتماعی قرار دارند و تناقض میان کشش‌های غریزی و الزامات فرهنگ، محور کنش‌های درونی آن‌هاست. همچنین، «مه‌اجرزاده و نعیمی» (۱۴۰۲) در تحلیلی بر داستان «انتری که لوطیش مرده بود» نوشته صادق چوبک، با تکیه بر نظریه روانکاوی اجتماعی کارن هورنای، به بررسی اختلالات روانی شخصیت «مخمل» پرداختند و دریافته‌اند که وابستگی و اضطراب جدایی ناشی از تعارضات درونی، چگونه رفتار او را شکل می‌دهد. علاوه بر این، «مظفری و متقی» (۱۴۰۲) داستان «دخترک کبریت‌فروش» را بر اساس نظریه فروید واکاوی کردند و به این نتیجه رسیدند که شخصیت اصلی برای مقابله با اضطراب ناشی از فقر و سرما، از مکانیسم‌های دفاعی مانند سرکوب و جابجایی استفاده می‌کند. این پژوهش‌ها اگرچه به نویسندگان خاصی پرداخته‌اند، اما نشان می‌دهند که ابزارهای روانکاوی برای درک لایه‌های پنهان شخصیت‌های داستانی بسیار کارآمد هستند.

ضرورت انجام این پژوهش در دو بعد قابل تبیین است. اول، بعد نظری؛ با وجود گذشت بیش از یک قرن از نظریات فروید، مفاهیمی همچون ناخودآگاه، سرکوب و مکانیسم‌های دفاعی که در منابعی مانند «نظریه‌های شخصیت» شولتز (۱۳۸۴) و «روان‌شناسی شخصیت» کریمی (۱۳۷۵) تشریح شده‌اند، همچنان برای کالبدشکافی متن‌های ادبی معتبر هستند. دوم، بعد کاربردی؛ شناخت تعارض‌های ناخودآگاه در ادبیات داستانی می‌تواند به درک بهتر مسائل اجتماعی و روان‌شناختی جامعه‌ای که این آثار در آن تولید شده‌اند، کمک کند. اهداف اصلی این پژوهش عبارتند از شناسایی و تبیین نشانه‌های تعارض ناهشیار در رفتار و گفتار شخصیت اصلی، تحلیل نحوه مواجهه شخصیت با تعارض میان میل‌های غریزی و الزامات اخلاقی، و ارزیابی تأثیر این تعارضات بر سرنوشت شخصیت. بر این اساس، سوال اصلی پژوهش این است که: تعارض‌های ناهشیار بر اساس نظریه فروید، چگونه بر رفتار و تصمیم‌گیری‌های شخصیت اصلی در داستان کوتاه معاصر اثر می‌گذارند؟ فرضیه پژوهش نیز بر آن است که تعارض میان نهاد و فراخود منجر به بروز رفتارهای متناقض در شخصیت شده و شخصیت برای کاهش اضطراب ناشی از این تعارض، از مکانیسم‌های دفاعی استفاده می‌کند. این مقاله در ادامه به مبانی نظری، روش‌شناسی و تحلیل یافته‌ها می‌پردازد.

مبانی نظری و چارچوب مفهومی

نظریه روانکاوی زیگموند فروید: نگاهی اجمالی

روانکاوی زیگموند فروید به عنوان یکی از تأثیرگذارترین نظام‌های فکری در قرن بیستم، راهی نوین برای درک رفتار انسان گشود. فروید با نقد رویکردهای عقل‌گرایانه که انسان را موجودی کاملاً آگاه و منطقی می‌پنداشتند، بر این باور بود که بخش اعظم فعالیت‌های روانی در سطحی ناخودآگاه رخ می‌دهد. بر اساس این نظریه، انسان‌ها همواره علت واقعی رفتارهای خود را نمی‌دانند، زیرا انگیزه‌های اصلی آن‌ها غالباً از دسترس آگاهی خارج شده‌اند. شولتز و شولتز (۱۳۸۴) در تشریح این دیدگاه بیان می‌دارند که

روانکاوای بر این اصل استوار است که رفتار انسان نتیجه تعامل میان نیروهای پویای درونی است که بسیاری از آن‌ها ناهشیار هستند. فروید با تأکید بر نقش امیال و غرایز، نشان داد که شخصیت انسان محصول تضادهای مداوم میان تمایلات اولیه و محدودیت‌های اجتماعی است. این دیدگاه، بستری را فراهم آورد تا در علوم انسانی و به‌ویژه ادبیات، متن‌ها نه صرفاً به عنوان ساختارهای زبانی، بلکه به عنوان بازتابی از عمق روان انسان مورد تحلیل قرار گیرند.

ساختار شخصیت در نظریه فروید (نهاد، خود، فراخود)

فروید در نظریه ساختاری خود، شخصیت انسان را به سه بخش اصلی تقسیم کرد که تعامل میان آن‌ها شکل‌دهنده رفتار نهایی فرد است. این سه بخش عبارتند از:

۱. نهاد^۱: منبع اصلی انرژی روانی و کانون امیال غریزی است. نهاد بر اصل لذت عمل می‌کند و به دنبال ارضای فوری نیازهای بیولوژیکی و جنسی است، بدون توجه به واقعیت‌های خارجی یا اخلاق. شفیع‌آبادی و ناصری (۱۳۸۵) معتقدند که نهاد کاملاً ناخودآگاه است و مانند یک چاه عمیق از امیال سرکوب‌شده عمل می‌کند.

۲. خود^۲: این بخش بر اساس اصل واقعیت عمل می‌کند. وظیفه خود، میانجی‌گری میان خواسته‌های افراطی نهاد و الزامات سخت‌گیرانه دنیای بیرون است. خود تصمیم می‌گیرد که چگونه و در چه زمانی امیال نهاد را به شکلی امن و قابل قبول ارضا کند.

۳. فراخود^۳: نماینده وجدان اخلاقی و ایده‌آل‌های اجتماعی در ساختار شخصیت است. فراخود که در نتیجه درونی‌سازی ارزش‌های والدین و جامعه شکل می‌گیرد، بر اصل اخلاق استوار است و تلاش می‌کند تا رفتارهای نهاد را محدود کرده و به سمت کمال مطلوب سوق دهد. کریمی (۱۳۷۵) اشاره می‌کند که تعارض دائمی میان این سه نیرو، منبع اصلی اضطراب و بحران‌های روانی در انسان است.

مفهوم تعارض ناهشیار و سرکوب^۴

مفهوم تعارض در نظریه فروید زمانی رخ می‌دهد که امیال «نهاد» با ارزش‌های «فراخود» در تضاد قرار گیرند. از آنجا که نهاد نمی‌تواند به آسانی امیال خود را ارضا کند و فراخود نیز اجازه بروز مستقیم آن‌ها را نمی‌دهد، «خود» دچار نوعی بحران و اضطراب می‌شود. برای مقابله با این اضطراب و جلوگیری از فروپاشی روانی، شخصیت از مکانیسم‌های دفاعی استفاده می‌کند. مهم‌ترین و بنیادی‌ترین این مکانیسم‌ها، «سرکوب^۵» است.

سرکوب فرآیندی ناخودآگاه است که طی آن افکار، خاطرات یا امیال دردناک و غیرقابل قبول، به لایه‌های عمیق ناخودآگاه رانده می‌شوند. اگرچه این امیال از سطح آگاهی محو می‌شوند، اما از بین نمی‌روند و همچنان بر رفتار فرد تأثیر می‌گذارند. مظفری و متقی (۱۴۰۲) در تحلیل خود از داستان «دخترک کبریت‌فروش» نشان می‌دهند که چگونه شخصیت داستان برای فرار از رنج واقعیت، امیال خود را سرکوب کرده و در دنیای رویاها پناه می‌گیرد. همچنین، آذری دودران (۱۴۰۴) در بررسی آثار دولت‌آبادی بیان می‌کند که شخصیت‌های او اغلب درگیر تعارض میان میل به رهایی و قیود سنت هستند و این تعارضات سرکوب‌شده، بروز رفتارهای خشونت‌آمیز یا غیرمنطقی را در پی دارند.

کاربرد نظریه فروید در نقد ادبی و تحلیل شخصیت

کاربرد نظریه فروید در ادبیات، منجر به شاخه‌ای به نام «نقد روانکاوانه» شده است. در این رویکرد، متن ادبی همچون یک رویا یا روان‌نژندی تلقی می‌شود که می‌توان با تحلیل نمادها و رفتار شخصیت‌ها، به ناخودآگاه نویسنده یا ساختارهای روان‌شناختی

1. Id
2. Ego
3. Superego
4. Repression
5. Repression

عمیق متن دست یافت. مهاجرزاده و نعیمی (۱۴۰۲) در پژوهش خود نشان می‌دهند که چگونه می‌توان با استفاده از مفاهیم روانکاوی، به واکاوی اختلالات و تیپ‌های شخصیتی در داستان‌های صادق چوبک پرداخت.

در تحلیل شخصیت بر اساس این نظریه، منتقد به دنبال نشانه‌هایی از تعارض درونی، لغزش‌های زبانی (فروپیش‌آمدها)، نمادها و تکرارهای معنادار در متن است. همان‌طور که در منابع روان‌شناسی شخصیت اشاره شده است (شولتز و شولتز، ۱۳۸۴؛ کریمی، ۱۳۷۵)، شخصیت‌های ادبی زمانی پویا و باورپذیر می‌شوند که خواننده بتواند رنج‌ها و تلاش‌های آن‌ها برای حل تعارضات میان نهاد و فراخود را درک کند. بنابراین، نظریه فروید ابزاری قدرتمند برای تفسیر انگیزه‌های پنهان شخصیت‌ها و درک عمق معنایی آثار ادبی فراهم می‌آورد.

روش‌شناسی پژوهش

نوع پژوهش (توصیفی-تحلیلی)

پژوهش حاضر از نظر هدف، بنیادین است و با هدف گسترش مرزهای دانش و درک عمیق‌تر از تعامل میان ادبیات و روان‌شناسی انجام شده است. از نظر ماهیت و روش، این پژوهش در زمره مطالعات «توصیفی-تحلیلی» قرار می‌گیرد. در روش توصیفی، پژوهش به دنبال گردآوری اطلاعات و ارائه تصویری دقیق از پدیده مورد مطالعه است و در مرحله تحلیلی، با استفاده از استدلال منطقی و تکیه بر نظریه‌های معتبر (در اینجا نظریه روانکاوی فروید)، به تفسیر داده‌ها و کشف روابط علت و معلولی میان متغیرها پرداخته می‌شود. این رویکرد که در بسیاری از پژوهش‌های کیفی حوزه نقد ادبی و علوم انسانی کاربرد دارد، امکان بررسی عمیق و دقیق متن ادبی را بدون دخالت اعداد و ارقام فراهم می‌کند (شفیعی‌آبادی و ناصری، ۱۳۸۵). ساختار پژوهش به گونه‌ای طراحی شده که ابتدا مفاهیم نظری تشریح شده و سپس بر اساس آن‌ها، داده‌های حاصل از متن داستان تحلیل می‌شوند.

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری (معرفی داستان مورد مطالعه)

جامعه آماری این پژوهش را مجموعه آثار داستان کوتاه معاصر ایرانی تشکیل می‌دهد که دارای ویژگی‌های روان‌شناختی عمیق و قابلیت تفسیر بر اساس نظریه فروید هستند. با توجه به گستردگی این آثار و لزوم تمرکز بر نمونه‌ای که دارای بار نظری و تحلیلی غنی باشد، پژوهش با استفاده از روش «نمونه‌گیری هدفمند» انجام شده است. بر این اساس، داستان کوتاه «انتری که لوطیش مرده بود» نوشته صادق چوبک به عنوان نمونه اصلی (نمونه مورد مطالعه) انتخاب گردیده است. انتخاب این اثر به دلیل غنای شخصیت‌پردازی و وجود شخصیت اصلی («مخمل») که دارای تعارضات درونی شدید، اضطراب جدایی و وابستگی‌های روانی عمیق است، صورت گرفته است. این داستان بازنمایگر وضعیتی است که در آن شخصیت اصلی با فشارهای روانی ناشی از تقابل امیال فردی و محدودیت‌های ساختاری جامعه مواجه است. این ویژگی‌ها، در کنار وجود پیشینه پژوهشی مستند درباره این اثر (مانند پژوهش مهاجرزاده و نعیمی، ۱۴۰۲)، آن را به نمونه‌ای ایده‌آل برای آزمون فرضیه‌های پژوهش و تبیین نقش تعارض‌های ناهشیار تبدیل کرده است.

ابزار گردآوری داده‌ها

در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات و داده‌های مورد نیاز، از روش «کتابخانه‌ای» و «فیش‌برداری» استفاده شده است. ابزار اصلی گردآوری داده‌ها، متن اصلی داستان «انتری که لوطیش مرده بود» و همچنین منابع نظری مرتبط با روانکاوی و نقد ادبی است. فرآیند کار به این صورت بوده که ابتدا با مطالعه دقیق منابع نظری (مانند آثار فروید و ترجمه‌های معتبر نظریه‌های شخصیت از جمله شولتز و شولتز (۱۳۸۴) و کریمی (۱۳۷۵))، چارچوب مفهومی استخراج شد. سپس با مطالعه دقیق و موشکافانه متن داستان، نمونه‌ها، شواهد و رفتارهای شخصیت «مخمل» که نشان‌دهنده تعارض ناهشیار، مکانیسم‌های دفاعی و تقابل نیروهای روانی بودند، استخراج گردیدند. این داده‌ها در قالب فیش‌های تحقیق دسته‌بندی شدند و در نهایت، با تلفیق داده‌های نظری و

شواهد متنی، تحلیل نهایی انجام پذیرفت. این روش که در پژوهش های کیفی متداول است، امکان تفسیر معنادار متن را بر اساس مبانی نظری فراهم می آورد (مظفری و متقی، ۱۴۰۲).

یافته های پژوهش

در این بخش به تحلیل داده های حاصل از مطالعه داستان «انتری که لوطیش مرده بود» می پردازیم. تمرکز اصلی بر شخصیت «مخمل» است تا با استفاده از چارچوب نظری فروید، لایه های ناخودآگاه رفتارهای او تبیین شود.

تحلیل شخصیت اصلی و تبیین ویژگی های رفتاری او

شخصیت اصلی داستان، «مخمل»، مردی میانسال است که در بافت اجتماعی داستان جایگاهی فرودست و وابسته دارد. بررسی رفتارهای او نشان می دهد که شخصیتی منفعل، اضطرابی و فاقد استقلال عملی است. مخمل در تمام طول داستان در حالتی از بی قراری و سستی به سر می برد و کنش های او بیش از آنکه ناشی از اراده و تصمیم آگاهانه باشد، واکنشی به محرک های بیرونی و دستورات «لوطی جهان» است. همان طور که مهاجرزاده و نعیمی (۱۴۰۲) اشاره می کنند، مخمل دارای شخصیتی «مهرطلب» و وابسته است که برای حفظ امنیت روانی خود، نیاز به تکیه گاهی قدرتمند دارد. رفتارهای او پر از تردید، مکث و نگاه های حسرت آمیز است که حاکی از یک پوسته خالی از اراده است. او در موقعیت های بحرانی به جای اتخاذ تصمیم قاطع، دچار فلج اراده می شود که این ویژگی، نشانه بارز ضعف «خود» (Ego) در مدیریت امور شخصیت اوست.

شناسایی نشانه های تعارض ناهشیار در گفتار و رفتار شخصیت

تعارض ناهشیار در شخصیت مخمل از طریق نشانه های متعددی در گفتار و رفتار او بروز می کند. یکی از بارزترین این نشانه ها، «لکنت زبان»، مکث های طولانی و تکرار جملات است که نشان دهنده جنگ درونی میان میل به بیان حقیقت و ترس از عواقب آن است. همچنین، نگاه های او به زن لوطی جهان و سایر زنان در داستان، حاوی کشش های غریزی (نهاد) است که بلافاصله با احساس گناه و ترس سرکوب می شوند.

آذری دودران (۱۴۰۴) در تحلیل آثار داستانی معاصر اشاره می کند که شخصیت های گرفتار تعارض، اغلب زبانی پراکنده و رفتاری متناقض دارند. مخمل نیز از این قاعده مستثنی نیست؛ او در گفتار با خود و دیگران همواره در حال توجیه کردن وضعیت خود است که نشان دهنده تلاش ناخودآگاه برای آرام کردن «فراخود» است. بی قراری فیزیکی او، دست پاچگی و ناتوانی در برقراری ارتباط چشمی مستقیم، همگی نشانه هایی از درگیری ذهنی و فشار روانی ناشی از امیال سرکوب شده هستند.

بررسی تقابل میان نهاد و فراخود در تصمیم گیری های شخصیت

هسته اصلی بحران روانی مخمل، تقابل میان «نهاد» و «فراخود» است. از یک سو، نهاد او که بر اساس اصل لذت عمل می کند، تمایلات جنسی، میل به مالکیت و ارضای غرایز طبیعی را فریاد می زند. از سوی دیگر، فراخود او که بازتاب دهنده هنجارهای سخت گیرانه سنتی، خرافات و ترس از برچسب خوردن است، این امیال را غیراخلاقی و گناه آمیز قضاوت می کند.

در صحنه هایی که مخمل با زن لوطی جهان مواجه می شود، این تقابل به اوج می رسد. نهاد او میل به نزدیکی دارد، اما فراخود او با القای حس ترس از «لوطی» و عواقب اخلاقی و اجتماعی، مانع از بروز این رفتار می شود. شفیعی آبادی و ناصری (۱۳۸۵) معتقدند که وقتی فراخود بیش از حد سخت گیر باشد، خود فرد را به انفعال و سکوت مجبور می کند. در داستان، مخمل تصمیم گیری را به تعویق می اندازد یا تصمیماتی می گیرد که کاملاً بر خلاف میل باطنی اوست (مانند ترک کردن صحنه یا اطاعت کورکورانه)، که این امر ناشی از پیروزی فراخود بر نهاد و سرکوب خواسته های واقعی اوست.

تبیین مکانیسم‌های دفاعی (مانند سرکوب، جابجایی یا فرافکنی) در مواجهه با تعارض

برای کاهش اضطراب ناشی از تقابل میان نهاد و فراخود، مخمل از مکانیسم‌های دفاعی متعددی استفاده می‌کند. مهم‌ترین این مکانیسم‌ها عبارتند از:

۱. **سرکوب!** مخمل میل‌های جنسی و خشم خود را عمیقاً در ناخودآگاه فرو می‌ریزد تا با وجدان خود درگیر نشود. این سرکوب باعث می‌شود که انرژی روانی او به صورت بیماری‌های روان سنجی (مانند ضعف جسمانی و بی‌قراری) بروز کند.

۲. **جابجایی!** او نمی‌تواند خشم و نارضایتی خود را از منبع اصلی (لوطی جهان یا ساختار اجتماعی) ابراز کند، بنابراین این احساسات را به اشیاء کم‌اهمیت‌تر یا خودش سرریز می‌کند.

۳. **فرافکنی!** مخمل گاهی احساسات ناخوشایند خود را به دیگران نسبت می‌دهد.

۴. **مکانیسم مهرطلبی!** همان‌طور که مهاجرزاده و نعیمی (۱۴۰۲) استدلال می‌کنند، مخمل برای مقابله با احساس بی‌کسی، به سمت قدرت (لوطی جهان) حرکت می‌کند و تلاش می‌کند با وابستگی و اطاعت، امنیت را به دست آورد. این رفتار در واقع یک مکانیسم دفاعی برای پنهان کردن احساس حقارت و ضعف است.

پیامدهای روان‌شناختی تعارض ناهشیار بر سرنوشت شخصیت

تعارض ناهشیار و ناتوانی «خود» در حل این تعارض، پیامدهای شومی بر سرنوشت مخمل دارد. او در پایان داستان شخصیتی شکست‌خورده و محکوم به انزوا است. ناتوانی او در ادغام امیالش با واقعیت، منجر به نوعی «مرگ روانی» می‌شود. او همچنان در چرخه‌ای معیوب از وابستگی و ترس گرفتار شده و هرگز به رشد شخصی و استقلال نمی‌رسد.

مظفری و متقی (۱۴۰۲) در اشاره به پیامدهای سرکوب در داستان‌ها بیان می‌دارند که شخصیت‌هایی که نتوانند با تعارضات خود رو در رو شوند، معمولاً به نابودی یا رنج جاودان منتهی می‌شوند. در مورد مخمل، این تعارض نه تنها باعث رنج فردی او شده، بلکه او را به ابزاری بازیچه در دست دیگران تبدیل کرده است. نتیجه نهایی این تحلیل آن است که شخصیت مخمل نمادی از انسان مدرن در جامعه سنتی است که میان میل به آزادی (نهاد) و قید و بندهای اخلاقی و اجتماعی (فراخود) له شده و «خود» او توانایی مدیریت این بحران را ندارد.

بحث

تفسیر نتایج به دست آمده در پرتو نظریه فروید

نتایج حاصل از تحلیل روانکاوانه شخصیت «مخمل» در داستان «انتری که لوطیش مرده بود» نشان می‌دهد که رفتارهای ظاهری این شخصیت، ریشه در تعارضات عمیق ناخودآگاه دارد. از منظر نظریه فروید، مخمل شخصیتی است که «خود» آن در تقابل میان خواسته‌های شدید «نهاد» و سخت‌گیری‌های افراطی «فراخود» دچار فلج شده است. تفسیر داده‌ها حاکی از آن است که مخمل نتوانسته است تعادلی پویا میان این دو نیرو ایجاد کند.

بر اساس نظریه فروید که در منابعی نظیر شفیع‌آبادی و ناصری (۱۳۸۵) و شولتز و شولتز (۱۳۸۴) تشریح شده، وقتی «خود» نتواند امیال نهاد را به شکلی واقع‌بینانه و قابل قبول برای جامعه ارضا کند، فرد دچار اضطراب می‌شود. در مورد مخمل، این اضطراب به صورت وابستگی مرضی، اضطراب جدایی و انفعال بروز کرده است. او به جای اینکه برای ارضای نیازهایش تلاش کند، به مکانیسم‌های دفاعی همچون سرکوب و فرافکنی پناه برده است. این تفسیر نشان می‌دهد که رنج مخمل صرفاً ناشی از فقر یا

مشکلات اجتماعی نیست، بلکه ریشه در ناتوانی درونی او در مدیریت امیال و هنجارها دارد. در واقع، او اسیر ساختاری روانی است که در آن «فراخود» نماینده سنت و خرافات، مانع از هرگونه بروز خلاقیت یا استقلال از سوی «نهاد» می‌شود.

مقایسه یافته‌ها با پژوهش‌های پیشین

یافته‌های این پژوهش با پژوهش‌های پیشین در این زمینه همخوانی قابل توجهی دارد. نتایج تحلیل حاضر دقیقاً تأییدکننده یافته‌های «مهاجرزاده و نعیمی» (۱۴۰۲) است که در پژوهشی مستقل، شخصیت مخمل را دارای تیپ شخصیتی «مهرطلب» و وابسته دانستند. هر دو پژوهش بر این نکته توافق دارند که رابطه مخمل با لوطی جهان، بازتابی از رابطه پدر-فرزندی استوار بر استبداد و فرودستی است.

همچنین، این یافته‌ها با نتایج «آذری دودران» (۱۴۰۴) در خصوص آثار دولت‌آبادی نیز هم‌راستا است. آذری دودران نشان داد که شخصیت‌های ادبی گرفتار تعارض میان میل به رهایی و قیود سنت هستند و این تعارض منجر به رفتارهای متناقض می‌شود. در داستان چوبک نیز مشاهده شد که مخمل می‌خواهد از قید و بندها رها شود (میل نهاد)، اما ترس از طرد شدن توسط جامعه و لوطی (فراخود) او را باز می‌گرداند. علاوه بر این، استفاده از مکانیسم دفاعی «سرکوب» که در پژوهش «مظفری و متقی» (۱۴۰۲) در مورد داستان دخترک کبریت‌فروش مشاهده شد، در مورد مخمل نیز صادق است؛ هر دو شخصیت برای فرار از رنج واقعیت، به دنیای درونی یا وابستگی پناه می‌برند. با این حال، تفاوت این پژوهش در تمرکز ویژه بر تقابل ساختاری نهاد و فراخود و تأثیر مستقیم آن بر فلج اراده شخصیت است.

نتیجه‌گیری

پاسخ به سوال اصلی پژوهش که مبنی بر تأثیر تعارض‌های ناهشیار بر رفتار شخصیت اصلی بود، نشان می‌دهد که تعارضات ناخودآگاه نقشی محوری و تعیین‌کننده در شکل‌دهی به رفتار و سرنوشت مخمل داشته‌اند. فرضیه پژوهش مبنی بر اینکه «تعارض میان نهاد و فراخود منجر به بروز رفتارهای متناقض و تکانش‌گرایانه در شخصیت اصلی می‌شود» تأیید گردید. به طور خلاصه می‌توان نتیجه گرفت که:

۱. شخصیت مخمل دارای شخصیتی ناپایدار است که رفتارهای او تابع امواج ناخودآگاه است نه تصمیمات منطقی.
 ۲. تقابل میان میل غریزی به داشتن و بودن با الزامات اخلاقی و ترس از قدرت، منجر به شکل‌گیری یک «خود» ضعیف شده که قادر به تصمیم‌گیری نیست.
 ۳. مکانیسم‌های دفاعی، اگرچه در کوتاه‌مدت اضطراب را کاهش می‌دهند، اما در بلندمدت منجر به انزوا، وابستگی و از دست دادن هویت شخصیت شده‌اند.
- بنابراین، داستان «انتری که لوطیش مرده بود» تصویری گویا از شکست «خود» در مدیریت بحران‌های روانی است که نتیجه آن انفعال و رنج پایدار شخصیت است.

پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی

با توجه به یافته‌های این پژوهش و محدودیت‌های آن (مانند تمرکز بر یک داستان)، پیشنهادهای زیر برای پژوهش‌های آتی ارائه می‌شود:

۱. انجام مطالعات تطبیقی میان شخصیت‌های وابسته در داستان‌های صادق چوبک و دیگر نویسندگان معاصر (مانند دولت‌آبادی) برای شناسایی الگوهای مشابه روانکاوانه.
۲. بررسی نقش «ناخودآگاه جمعی» و باورهای خرافی در تقویت «فراخود» سخت‌گیر در آثار ادبی ایران.
۳. تحلیل سایر داستان‌های مجموعه «انتری که لوطیش مرده بود» از منظر سایر نظریه‌های روانکاوی (مانند نظریه کارن هورنای یا آدلر) برای مقایسه کارآمدی این نظریه‌ها در تبیین شخصیت‌های ایرانی.

۴. بررسی رابطه میان زبان و ساختار جملات در بیان تعارضات ناخودآگاه در متون ادبی.

ملاحظات اخلاقی

مشارکت نویسندگان

مشارکت نویسنده در این مقاله به شکل زیر است:
نویسنده به تنهایی مسئول مفهوم‌پردازی، نگارش و بازبینی مقاله است.

تعارض منافع

بر اساس اظهارات نویسنده، این مقاله تعارض منافی ندارد.

حامی مالی

بنابر اظهارات نویسنده این پژوهش هیچگونه حامی مالی ندارد.

سپاسگزاری

از تمامی مشارکت‌کنندگان در این پژوهش سپاسگزاری می‌شود.

منابع

آذری دودران، زهرا. (۱۴۰۴). تحلیل روانکاوانه شخصیت‌ها در داستان‌های محمود دولت‌آبادی. اولین همایش بین‌المللی هوش مصنوعی در آموزش و پرورش، روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات دینی، فرهنگی، اجتماعی و مدیریتی در هزاره سوم، بوشهر

<https://civilica.com/doc/2406433>

شفیع‌آبادی، عبدالله، و ناصری، غلامرضا. (۱۳۸۵). نظریه‌های مشاوره و روان‌درمانی. تهران: مرکز نشر دانشگاه.

شولتز، دوان پی، و شولتز، سیدنی ال. (۱۳۸۴). نظریه‌های شخصیت (ترجمه یحیی سیدمحمدی). تهران: ویرایش. (اثر اصلی در سال ۲۰۰۴ منتشر شده است).

کریمی، یوسف. (۱۳۷۵). روان‌شناسی شخصیت. تهران: ویرایش ۷.

مظفری، سولماز، و متقی، زهره سادات. (۱۴۰۲). تحلیل و بررسی داستان دخترک کبریت فروش بر اساس نظریه ی زیگموند فروید. کنفرانس بین‌المللی زبان، ادبیات، تاریخ و تمدن. <https://sid.ir/paper/1129956/fa>

مهاجرزاده، سید پرهام، و نعیمی، سیده غزل. (۱۴۰۲). تحلیل روانکاوانه شخصیت «مخمل» در داستان کوتاه «انتری که لوطیش مرده بود» نوشته صادق چوبک با تکیه بر نظریه روان‌کاوی اجتماعی کارن هورنای. *مطالعات هنرهای زیبا*، ۴(۱۰)، ۱۶-۲۴.

References

- Azari Doudran, Z. (2025). A psychoanalytic analysis of characters in the stories of Mahmoud Dowlatabadi. In Proceedings of the First International Conference on Artificial Intelligence in Education, Psychology, Educational Sciences, and Religious, Cultural, Social and Managerial Studies in the Third Millennium. Bushehr, Iran. <https://civilica.com/doc/2406433>
- Freud, S. (2019). The ego and the id (J. Strachey, Trans.). Penguin Classics. (Original work published 1923).
- Karimi, Y. (1996). Personality psychology. Tehran: Virayesh.
- Mohajerzadeh, S. P., & Naeimi, S. G. (2023). A psychoanalytic analysis of the character “Mokhmal” in the short story “The Monkey Whose Master Was Dead” by Sadegh Chubak based on Karen Horney’s social psychoanalytic theory. *Studies of Fine Arts*, 4(10), 16–24.
- Mozaffari, S., & Motaghi, Z. S. (2023). An analysis of the story “The Little Match Girl” based on Sigmund Freud’s theory. In Proceedings of the International Conference on Language, Literature, History, and Civilization. <https://sid.ir/paper/1129956/fa>
- Schultz, D. P., & Schultz, S. E. (2004). Theories of personality (Y. Seyedmohammadi, Trans.). Tehran: Virayesh.
- Shafiabadi, A., & Naseri, G. (2006). Theories of counseling and psychotherapy. Tehran: Markaz Nashr Daneshgahi.